

Олена Русанова, канд. пед. наук, доцент
(Макіївський економіко-гуманітарний інститут)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано методологічні аспекти навчання англійської мови майбутніх учителів в університетах США в порівнянні з університетами України. Доведено, що проблема якісного навчання англійської мови студентів у сучасних ВНЗ України полягає у тому, що існує „міжнародна англійська мова” (International English), яка розглядається у США як її єдиний варіант на відміну від тих варіантів, що існують в інших англійськомовних країнах світу. Саме цю „англійську мову” рекомендовано викладати американським студентам, особливо в процесі їх підготовки за кваліфікаційними рівнями бакалавр і магістр. В основу цього педагогічного процесу покладено низку методологічних ідей, які було сформовано впродовж півстоліття в провідних університетах США і Канади.

Ключові слова: міжнародна англійська мова, методологічна ідея, порівняльний педагогічний аспект.

Актуальність проблеми якісного навчання англійської мови студентів у сучасних ВНЗ України полягає у тому, що існує „міжнародна англійська мова” (International English), яка розглядається у США як її єдиний варіант на відміну від тих варіантів, що існують в інших англійськомовних країнах світу. Саме цю „англійську мову” рекомендовано викладати американським студентам, особливо в процесі їх підготовки за кваліфікаційними рівнями бакалавр і магістр. В основу цього педагогічного процесу покладено системну низку методологічних ідей, які було сформовано впродовж півстоліття в провідних університетах США і Канади [1, с. 11].

Наявні варіанти англійської мови, так звані World Englishes (світові англійські мови), теж мають певну цінність для навчання студентів у вітчизняних ВНЗ. Це стосується не тільки варіантів, якими розмовляють у країнах Великобританія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія та ін. але й варіантів, які виникли у так званих країнах "зовнішнього кола", де англійська мова є офіційною, хоча й не рідною для більшості населення (Індія, Пакистан, Сінгапур, Нігерія та інші країни Британської Співдружності Націй). Якщо британський або американський варіанти, які домінують у навчанні, втрачають право на такий домінуючий статус (усі варіанти рівноправні), то який з варіантів потрібно вибрати викладачеві у ВНЗ України, щоб не обмежити, а розширити можливості студентів, для підвищення якості своєї освіти? Слід пам'ятати, що англійська мова – це мова міжнародного спілкування, тому варіант для навчання повинен надати студентам можливість без ускладнень спілкуватися з найширшим колом людей із різних (не тільки англійськомовних) країн, які також володіють англійською мовою. Зрозуміло, що англійську мову наші студенти вивчають не тільки для того, щоб спілкуватися з американцями, а вона потрібна їм для забезпечення спілкування з німцями, китайцями, французами, японцями та ін. Саме контакти англійською мовою між людьми, які не є носіями цієї мови, становлять найширшу сферу використання цього міжнародного засобу комунікації. Таке спілкування було б поліпшено, якби всі оволодівали одним варіантом англійської мови.

Тому, на нашу думку, єдиним висновком, який можна зробити на основі аналізу цієї ситуації, є те, що необхідно навчати наших студентів „міжнародного варіанта англійської мови”, однаково зрозумілого й доступного у всіх країнах світу.

Зрозуміло, що це рішення, незважаючи на його логічність та доцільність, вимагає чіткого методологічного обґрунтування для втілення у вітчизняну педагогічну практику. Цей процес означає наявність визнаного варіанта англійської мови, який був би прийнятий як певний стандарт для навчання. Якщо немає такого міжнародно визнаного стандарту, то неминуче

виникають „мови-піджини” (наприклад, Pidgin English) [1, с.21]. Але використання „піджинів” у якості мови для навчання наших студентів ніяк не підходить для університетів України.

Саме тому ми знову повертаємося до запитання: „Якого з варіантів англійської мови навчати студентів в Україні?” Це запитання буде актуальним ще багато років, доки не з'явиться той „International English”, про який йшлося вище. Вибір, звичайно, може бути зроблено тільки з варіантів, на яких розмовляють носії мови у країнах, що належать до "великого англійського кола" (Великобританія, США, Канада, Австралія).

В університетах України вибір з цих варіантів традиційно зроблено на користь „класичної англійської мови” британського варіанта. Але такий вибір, на нашу думку, в сучасних умовах ніяк не можна визнати обгрунтованим, тому що аргумент про більшу "правильність" британського варіанта в порівнянні, наприклад, з американським, не є доказовим. До речі, як добре відомо, британський варіант англійської мови постійно і досить швидко змінюється під впливом саме американського варіанта. Тому в університетах України виникає конкретна проблема щодо вибору „англійської мови” для навчання студентів різних спеціальностей на підставі виключно традиції або застарілих аргументів, що є зовсім нераціонально і не відповідає вимогам часу. Реальною підставою можуть бути лише потреби суспільства або потреби самих студентів. Щодо потреб тих, хто навчається того чи іншого варіанта англійської мови, то такі потреби ще необхідно виявити. При цьому цілком можливо, що у процесів виявлення таких потреб студенти, які бажають вивчити англійську мову, вкажуть на два її варіанти як важливі для себе.

Певна методична особливість є в рекомендаціях (J.Hagmer, [1, с.33]) знайомити студентів з різними варіантами англійської мови у читанні та слуханні. Ми вважаємо, що цього краще уникати на початковому ступені навчання, щоб не створювати додаткові труднощі, але на пізніших ступенях навчання за двома варіантами англійської мови виявляється дуже корисним. Це готує студентів до різних варіантів комунікації англійською мовою [2, с.16].

Основою для вибору варіанта англійської мови для навчання слід брати склад контингенту. Наприклад, студенти навряд чи мають чітке уявлення про власні потреби у тому чи іншому варіанті англійської мови. Про таке „чітке уявлення” можна говорити лише тоді, коли йдеться про студентів мовних курсів. Це найчастіше люди, які добре знають, для чого їм потрібно вивчати англійську мову і яку мову вони потребують.

Саме виходячи з цього, нами розроблено загальну програму навчання студентів англійської мови у ВНЗ, яка складається із п'яти частин. До програми входять: Курс загального письма (General English), Курс загального читання (General English), Курс усної ділової комунікації, Курс ділового читання та Курс ділового письма (Business English).

Певні методологічні особливості щодо питань, якого варіанта англійської мови навчати студентів за цією програмою, виникли одразу після початку її реалізації, оскільки студенти почали ставити запитання і чимало з них висловили бажання вивчати американський варіант англійської мови замість британського. Для цього було внесено значні зміни у зміст програми. У перших двох курсах (початкових) викладався британський варіант англійської мови як більш традиційний і такий, до якого „звикли” ті студенти, які вивчали англійську мову раніше у середній школі. Американський варіант не використовувався, щоб запобігти труднощам на початковому етапі. У двох наступних курсах викладався американський варіант англійської мови. В усіх інших курсах використовувалися обидва варіанти разом – наприклад, одні тексти для читання та слухання були написані або начитані британською англійською, інші (приблизно така ж кількість) – американською англійською мовою.

Таким чином, було зроблено методологічну спробу "розділити" різні варіанти англійської мови у першій половині програми, щоб студенти також свідомо „розділяли” їх у своєму мовленні. У другій половині програми, на просунутому рівні, завдання, навпаки, полягало в тому, щоб якомога частіше знайомити студентів з різними варіантами, так щоб розуміння кожного з них не викликало ніяких труднощів. При цьому нами добре усвідомлювалося, що в таких умовах, коли студенти навчаються двох варіантів англійської мови за однією про-

грамою, деяке змішування варіантів у мовленні практично неминуче. Але це розцінювалося як незначущий недолік, який не робить мовлення незрозумілим. Як пише J. Hagmer, цитуючи Jan Svartvik [3, с.7], різниця між варіантами англійської мови, що належать до внутрішнього кола, хоча й помітна, але не настільки велика порівняно з їх спорідненістю.

Зрозуміло, що в цих умовах ніяк неможливо ставити перед студентами завдання досягти рівня володіння англійською мовою, близького до рівня тих, хто мешкає у Великобританії або у США. Вітчизняна методика навчання англійської мови дотримується принципу апроксимації, тобто досягнення достатнього, не утрудненого рівня розуміння мови студентами, незважаючи на всі недоліки мовлення, що не заважає розуміти зміст мови. Саме це висувається нами як методологічна основа, яка мінімально необхідна для досягнення мети навчання студентів англійської мови.

Тому, розробивши теоретичну базу програми згідно із зазначеними характеристиками, ми перевірили її ефективність на практиці.

Як показала експериментальна робота, яка проводилася протягом п'яти років (2006-2010 рр), у ВНЗ України (Донецький національний технічний університет, Макіївський економіко-гуманітарний інститут) програма в цілому мала певний успіх у розвитку комунікативних мовних навичок та вмінь студентів. У мовленні студенти часто „змішували” британський та американський варіанти, особливо на рівні лексики. Таке змішування майже ніколи не спостерігалось у письмових роботах. Це, мабуть, є наслідком того, що у програмі було зроблено все можливе, щоб „розвести” за часом „осмислення” варіантів, підкреслити усі розходження між ними. Для письма як для більш повільної складової мовленнєвої діяльності цього було досить, щоб запобігти змішуванню варіантів.

Найбільшою перевагою було те, що студенти не відчували ніяких труднощів у сприйнятті текстів для читання та аудіювання, які б можна було приписати тому, що той чи інший текст був написаний або начитаний британським чи американським варіантом англійської мови. Обидва варіанти сприймалися студентами однаково. Тому можна зробити висновок, що принаймні у галузі навчання читання та письма запропонований підхід до вирішення проблеми щодо двох варіантів англійської мови в одній програмі довів свою спроможність. Проте його адекватність у питаннях навчання, говоріння та аудіювання можна було б вирішити тільки на основі аналізу контактів студентів з носіями англійської мови. Звичайно, такі контакти не можуть бути в аудиторії, тому єдиним джерелом інформації стали так звані follow-ups, тобто звіти колишніх студентів, які описували свої власні контакти з представниками інших країн, які володіють англійською мовою. Серед мовних контактів бралися до уваги ті, що відбувалися виключно англійською мовою: з англійцями, американцями, канадцями, новозеландцями, австралійцями, чехами, поляками, німцями та ін. Такі комунікативні контакти були різної тривалості й частоти і переслідували різні цілі (професійні та ділові бесіди, повсякденне спілкування, випадкові контакти, участь у різних заходах, контакти під час відпочинку в інших країнах тощо).

Усі ці дані означають, що навчання двох варіантів англійської мови розвинуло здібності студентів спілкуватися з носіями різних варіантів англійської мови, а також з особами, які володіють нею. Такі здібності були достатньо розвиненими, і студенти не відчували ніяких особливих труднощів у процесі англійської комунікації. А це означає, що апробовано методологічну базу, яка є ефективною для навчання студентів володіти англійською мовою з метою розширення своєї майбутньої професійної діяльності та міжнародного спілкування.

Таким чином, те, що викладено, дозволяє зробити певні висновки стосовно того, якого варіанта англійської мови доцільно навчати сучасних студентів в університетах України: доцільно викладати „мікс-варіант” – британсько-американський.

Цей варіант можна викладати за типовою програмою навчання студентів різних спеціальностей, дотримуючись певних вимог щодо „розведення” варіантів на початкових та середніх ступенях (тобто викладання їх у різних курсах) та їх „зведення” (використання в од-

ному й тому ж курсі) на просунутому ступені. Така технологія доцільна для більшості ВНЗ України, де англійська мова викладається студентам не як основна спеціальність, а як засіб підвищення якості освіти.

Що стосується питання про вивчення англійської мови на професійному рівні (мовні вищі заклади освіти, що готують майбутніх вчителів мови та перекладачів), то на нашу думку, „змішування варіантів” у мовленні, неприпустимо і доцільним є інший підхід. Він полягає у повному "розведенні", відокремленні варіантів мови один від одного, тобто у викладанні мови за різними програмами.

Але й у цьому випадку опанування принаймні двох основних варіантів англійської мови (британського та американського) цілком необхідне. Воно, мабуть, навіть важливіше, ніж у всіх інших випадках, тому що без цього навряд чи можна говорити про справжньо високу професійну компетенцію фахівця, достатнє володіння ним англійською мовою для міжнародного спілкування.

Одноваріантні англійські програми необхідно застосовувати переважно для специфічних умов, коли аналіз потреб студентів, показує, що для них важливим є саме цей варіант, а не інший, наприклад, коли група студентів потребує лише опанування американського варіанта для продовження освіти в університетах США. Для таких специфічних умов може виникнути необхідність у розробленні спеціальних програм навчання англійської мови.

Список літератури:

1. Richardson R.C, Callan P.M., Finny J.E. & Bracco K.R. Designing state higher education systems for a new century. Phoenix Oryx. (1999).

2. Rooney M.A. surge of students. The Chronicle of Higher Education, XUY(44), A34 – A36. (May 2003).

3. The Chronicle survey of public opinion on higher education. The Chronicle of Higher Education, XIX(34), All – A12. (2008).

Елена Русанова

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В статье проанализированы методологические аспекты обучения английскому языку будущих учителей в университетах США в сравнении с университетами Украины. Проблема качественного обучения английскому языку студентов в современных вузах Украины состоит в том, что существует «международный английский язык» (International English), который рассматривается в США как единственный вариант в отличие от тех вариантов, которые существуют в других англоязычных странах мира. Именно этот «английский язык» рекомендуют преподавать американским студентам, особенно в процессе их подготовки по квалификационным уровням бакалавр и магистр. В основу этого педагогического процесса положено ряд идей, которые были сформированы в продолжении полувека в ведущих университетах США и Канады.

Ключевые слова: международный английский язык, методологическая идея, сравнительный педагогический аспект

**METHODOLOGICAL BASIC OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING FOR FUTURE
TEACHERS: COMPARATIVE ASPECT**

The article analyses methodological approaches conceptual foundations of English language teaching for future teachers at USA Universities in comparative pedagogical aspect with respect to Ukrainian Universities. The problem of high quality English language teaching for students of modern Ukrainian Universities lies in «International English» existence as considered the only variant in the USA in contrast to other variants in different English – speaking countries of the world. Just that English language is recommended to teach for American students especially in the process of training according to bachelor's and master's degree qualifications levels. The number of methodological ideas which have been developed during the half of the century at leading USA / Canada Universities are the basis of pedagogic process.

Key words: International English, methodological idea, comparative pedagogical aspect.

